

Akses Terbuka Sebagai Medium Pemartabatan Bahasa Melayu

MOHAMMAD ZAKUAN MOHD FADZIL
JAMA'YAH ZAKARIA
NORAZLINA MOHD KIRAM
Universiti Putra Malaysia

ABSTRAK

Akses terbuka merupakan sebuah pangkalan data teks penuh yang boleh diakses secara percuma tanpa ada sekatan dari segi pembayaran dan boleh diakses oleh sesiapa pun di seluruh dunia. Akses terbuka ini mengandungi segala jenis bahan daripada yang bersifat umum sehinggalah artikel jurnal ilmiah, saintifik dan berkualiti. Penerbitan artikel ilmiah terus berkembang dari semasa ke semasa dan pada 2010, lebih daripada 40 juta artikel telah diindeks oleh Scopus manakala 2016 pula, jumlah penerbitan ilmiah yang diindeks oleh Scopus bagi Malaysia ialah sebanyak 24,168 artikel iaitu jumlah terbanyak di Asia Tenggara. Namun, persoalannya berapa banyakkah daripada jumlah tersebut yang dapat diakses secara terbuka dan menggunakan kata kunci bahasa Melayu dalam penulisan tersebut? Makalah ini bertujuan untuk menganalisis kandungan dalam akses terbuka berdasarkan dua kata kunci iaitu "Bahasa Melayu" dan "Bahasa Melayu"+"Malaysia". Seterusnya menjelaskan hubungan antara akses terbuka dengan pemartabatan bahasa Melayu. Hasil kajian menunjukkan bahawa, terdapat sebanyak 12,960,000 jumlah hasil pencarian bagi kedua-dua kata kunci yang telah dipilih. Kata kunci bagi "Bahasa Melayu"+"Malaysia" telah menunjukkan kandungan bahan ilmiah yang lebih banyak berbanding kata kunci "Bahasa Melayu" sahaja. Selain itu, hubungan antara akses terbuka dengan pemartabatan bahasa Melayu ialah sebagai wadah penyebaran ilmu bahasa Melayu di serata dunia, perkongsian sumber ilmu bahasa Melayu antara institusi akademik dan perpustakaan, simpanan bahan bahasa Melayu dalam pangkalan data sepanjang zaman dan pengukur kepada kewibawaan penyelidik dan kualiti bahan terbitan Bahasa Melayu. Oleh sebab itu, teknologi akses terbuka harus dimanfaatkan sebaiknya sebagai medium pemartabatan bahasa Melayu.

Kata kunci: *Bahasa Melayu, akses terbuka, pemartabatan bahasa, penyebaran ilmu, perkongsian sumber.*

Open Access as A Medium of Malay Language Empowerment

ABSTRACT

Open access is a full text database that can be accessed for free without restriction in terms of payment and can be accessed by anyone throughout the world. The open access contains all types of material from that general until the academic journal article, scientific and quality. The academic article publication continues to expand from time to time and in 2010, more than 40 million articles have been indexed by Scopus while 2016 on the other hand, academic publication total index by Scopus to Malaysia is a total of 24,168 articles namely largest numbers in Southeast Asia. However, the issue how many of said amount that can be accessed openly and use Malay language keyword in the writing? This article aims to analyze content in open access based on two keywords, namely "Malay Language" and "Malay Language"+"Malaysia". Result research showed that, there is a total of 12,960,000 search total revenue to both keywords that was chosen. Keyword to "*Bahasa Melayu*"+"*Malaysia*" had showed academic material content that compared to more keyword "*Bahasa Melayu*" only. Apart from that, relationship between open access with Malay language

empowerment is as Malay language knowledge spread channel all over the world, Malay language source of knowledge, partnership between academic institutions and library, Malay language material storage in evergreen database and measure to researcher authority and Malay Language publication quality. Hence, open access technology should be harnessed as good as medium Malay language empowerment.

Keywords: *Malay language, open access, language empowerment, knowledge spread, resource sharing.*

PENGENALAN

Sejarah telah membuktikan bahawa bahasa Melayu pernah menjadi bahasa antarabangsa berdasarkan kepada peranannya sebagai bahasa Lingua Franca semasa pemerintahan kerajaan Srivijaya dan tercatat dalam penulisan pada batu bersurat Kedukan Bukit di Palembang yang bertarikh 683 Masihi (Noor Suraya, 2008). Aziz (2000) menjelaskan bahawa bahasa Melayu sebagai bahasa antarabangsa telah tersebar melalui perdagangan, perpindahan, proses urbanisasi, perkahwinan dan pertembungan peradaban dengan budaya masyarakat lain. Dalam perdagangan misalnya, bahasa Melayu telah di guna pakai dalam urusan perniagaan di pelabuhan Melaka oleh pedagang dari Arab, India dan China. Pedagang ini menguasai bahasa Melayu bertujuan untuk memudahkan urusan perniagaan dengan pedagang tempatan pada ketika itu.

Namun demikian, bahasa Melayu kini mengalami kemerosotan dan tidak lagi bersifat antarabangsa seperti mana pada suatu ketika dahulu. Malah, ada pihak berpendapat bahasa Melayu semakin kurang mendapat perhatian daripada penutur jatinya (Muhammad Salleh, 2002). Hal ini selari dengan pandangan Teo (2009), yang mengatakan bahawa antara sebab sesuatu bahasa mengalami kemerosotan dan mungkin musnah adalah kerana perkembangan teknologi maklumat. Kebanyakan maklumat yang disebarkan melalui teknologi dan aplikasi penggunaannya adalah menggunakan bahasa Inggeris. Justeru, umum berpendapat bahawa bahasa Inggeris lebih penting dikuasai berbanding bahasa lain. Keadaan ini turut memberikan cabaran terhadap kebanyakan bahasa dunia yang lain khususnya bahasa Melayu.

Walaupun teknologi dilihat sebagai penyebab kemusnahan sesuatu bahasa, terutamanya bahasa tempatan Negara Dunia Ketiga. Namun, teknologi juga dapat digunakan sebagai saluran untuk meningkatkan penggunaan dan kepentingan sesuatu bahasa. Ini kerana bahasa adalah wadah untuk menyampaikan maklumat. Perkembangan teknologi membolehkan inisiatif akses terbuka direalisasikan dan digunakan sebagai satu medium terbaik dalam proses meningkatkan keterlihatan sesuatu bahasa yang menjadi medium komunikasi penyelidikan. Suber (2004), iaitu salah seorang penyokong inisiatif akses terbuka mengatakan bahawa akses terbuka merupakan suatu medium digital dan bebas daripada kebanyakan akta hak cipta serta sekatan tertentu terhadap penggunaan bahan yang disalurkan. Ini bermakna teknologi maklumat dan komunikasi yang berkembang pesat sekarang bersifat gergaji dua mata yang boleh memusnahkan tetapi pada masa yang sama dapat memberi manfaat.

Menurut Nor Shah (2001), bahasa Melayu perlu melalui evolusi sejajar dengan bidang ilmu yang terus berkembang pada zaman moden ini. Oleh yang demikian, bahasa Melayu mesti mampu bersaing dengan bahasa-bahasa lain dan bergerak seiring dengan perkembangan teknologi. Secara logik, jika sesuatu bahasa digunakan secara intensif bagi menyampaikan maklumat melalui teknologi, maka bahasa itu mendapat keterlihatan yang tinggi. Dalam hubungan ini, bahasa Melayu perlu menjadi bahasa perantara pendidikan

pada peringkat antarabangsa seiring dengan revolusi industri 4.0 pada masa kini. Sehubungan dengan itu kertas kerja ini akan meneliti bahan yang ditulis dalam bahasa Melayu dan dapat diakses secara terbuka serta hubungannya dalam pemertabatan bahasa Melayu.

SOROTAN KAJIAN

a. *Perkembangan Akses Terbuka*

Terdapat banyak kajian yang telah dilakukan untuk melihat perkembangan akses terbuka serta kesannya terhadap penyebaran maklumat. Menurut Bailey Jr. (2006) berdasarkan kepada catatan dalam *Budapest Open Access Initiative* (BOAI) akses terbuka merujuk kepada bahan penulisan yang dapat diakses menggunakan Internet daripada ahli akademik dan penyelidik secara percuma. Bahan yang diarkibkan ke dalam akses terbuka tidaklah boleh dihadkan penggunaannya untuk dijadikan rujukan oleh mereka yang menghendakinya. Dalam akses terbuka jugalah kebenaran secara keseluruhan diberikan kepada khalayak bagi membaca, memuat turun, menyalin, mengedar dan mencetak. Selain itu, bahan tersebut tidak mempunyai sekatan kewangan, perundangan dan teknikal. Namun begitu, bagi melindungi hasil harta intelek pemiliknya, masih terdapat akta hak cipta yang memungkinkan sifat amanah penggunaannya dalam menggunakan bahan tersebut.

Kajian yang dilakukan oleh Toong-Tjiek (2013), mendapati bahawa penggunaan akses terbuka di Indonesia terbantut pada awal tahun 2000. Hal ini berlaku disebabkan kebimbangan penulis terhadap isu plagiat, perasaan malu terhadap kualiti artikel yang rendah dan kekurangan kemudahan akses internet. Walaubagaimanapun, akses terbuka mula berkembang di Indonesia pada 2005 disebabkan oleh kemudahan akses internetnya semakin meluas. Pada masa yang sama, perisian *Webometric* telah diperkenalkan untuk menilai artikel yang hendak diterbitkan sekali gus dapat menangani isu penerbitan artikel yang tidak berkualiti.

Senario di Indonesia berbeza dengan keadaan di India seperti menurut Surendra dan Satish pada 2013 sebanyak 41% daripada 5500 responden yang dikaji tidak mempunyai pengetahuan langsung tentang akses terbuka. Namun demikian, akses terbuka di India berkembang pesat dan bahan digital jurnal dari 2007 hingga 2012 telah mengalami peningkatan. Seterusnya, sebanyak 45% responden menunjukkan keinginan mereka untuk menerbitkan artikel dalam akses terbuka. Dalam pada itu, selain daripada artikel jurnal sebanyak 50,000 buah buku yang ditulis dalam bahasa-bahasa yang digunakan di India dapat diakses secara terbuka oleh pengguna. Pada 2016 pula, India telah mencapai bilangan 71 repositori, iaitu pada kedudukan ke-2 di Asia (Leng, Kamsiah Mohd Ali & Hoo, 2016).

Di negara Republik Czech pula, menurut Fabian (2013), terdapat sekurang-kurangnya 5 buah intitusi yang menyokong akses terbuka ini, iaitu *The Academy of Science of the Czech Republic*, *Masaryk University*, *Association of Libraries of Czech Universities*, *Czech Science Foundation* dan *MAGNANIMITAS*. Daripada kelima-lima institusi ini, *The Academy of Sciences of the Czech Republic* menunjukkan bilangan rekod Web of Sciences dan bilangan Scopus yang paling banyak iaitu masing-masing ialah 2886 dan 1907. Dalam pada itu, jumlah jurnal dalam akses terbuka di negara tersebut berdasarkan kepada *Journal Citation Reports* (JSR) iaitu jurnal sains edisi 2011 berjumlah 33 buah jurnal dan jurnal sains sosial edisi 2011 ialah 10 buah jurnal. Selain itu, jurnal yang diindeks dalam Scopus pula menunjukkan jumlah sebanyak 57% jurnal bukan akses terbuka manakala hanya 43% merupakan akses terbuka.

Selain itu, Leng, Kamsiah Mohd Ali & Hoo (2016), telah melakukan kajian akses terbuka di Asia iaitu negara Jepun. Negara Jepun telah berada pada kedudukan yang pertama dalam penggunaan akses terbuka iaitu sebanyak 31.5% dan mempunyai 192 repositori. Pada 2016, artikel yang telah di muat turun di Jepun pada Januari hingga April telah menunjukkan peningkatan iaitu bilangan yang hanya dilihat sebanyak 8215 berbanding bilangan yang memuat turun iaitu sebanyak 23966 berbanding pada tahun sebelumnya. Dalam pada itu, aplikasi yang digunakan dalam repositori di Asia yang tertinggi ialah Dspace iaitu sebanyak 60.9% kemudian diikuti oleh Eprints, WEKO dan lain-lain.

b. Pemartabatan Bahasa Melayu

Bahasa Melayu yang juga bahasa rasmi Malaysia berhadapan dengan cabaran teknologi maklumat yang semakin meluas, mudah digunakan dan secara relatifnya lebih murah. Perkembangan teknologi membolehkan maklumat diperoleh diujung jari tanpa perlu menghadirkan diri di perpustakaan atau pusat sumber. Dalam hubungan ini, akses terbuka membolehkan masyarakat mengumpul lebih banyak maklumat kerana bahan boleh diakses secara percuma. Walaubagaimanapun, kebanyakan bahan yang dapat diakses melalui teknologi digital adalah dalam bahasa Inggeris berbanding bahasa asing yang lain. Dengan kata lain, penguasaan dalam bahasa Inggeris menjadi keutamaan dan bahasa Melayu terus terpinggir.

Menurut Jaffar Jambi (2008), isu penguasaan bahasa Inggeris dan kekangan penggunaan bahasa Melayu dalam pengajaran dan pembelajaran merupakan antara cabaran terbesar untuk memantapkan kedudukan bahasa Melayu. Walaubagaimanapun, proses pemantapan bahasa Melayu terus berjalan khususnya dalam aspek perancangan bahasa yang melibatkan reformasi sistem ejaan bahasa Melayu, proses peristilahan dalam pelbagai bidang dan penciptaan istilah sains dan teknologi yang seiring dengan pengembangan bidang teknologi.

Awang (2010) pula berpendapat bahawa pemantapan korpus bahasa Melayu merupakan prasyarat bagi meningkatkan penggunaan bahasa Melayu dalam perkembangan dunia ilmu yang pelbagai. Justeru, setiap rakyat di negara ini perlu menguasai sistem ejaan, peristilahan, kosa kata umum, sebutan, tatabahasa dan laras bahasa. Bagi mencapai tujuan ini perlaksanaan dan penguatkuasaan undang-undang perlu dilaksanakan seperti penguatkuasaan undang-undang yang mewajibkan bahasa Melayu sebagai bahasa pengantar dalam sistem pendidikan negara.

Kajian Ku Hasnita, Adlina dan Mohd Hafiz (2013), mendapati bahawa bahasa Melayu telah menjadi bahasa antarabangsa apabila wujud Kursi pengajian Melayu di beberapa buah universiti terkemuka dunia seperti Universiti Pengajian Asing Beijing, Hankuk University of Foreign Studies di Korea, Universiti Leiden di Belanda, Ohio University di Amerika dan Victoria University of Wellington di New Zealand. Kewujudan Kursi menandakan terdapat aktiviti pengajaran, pembelajaran dan penyelidikan dalam bahasa Melayu di tempat tersebut. Selain itu, kegiatan penterjemahan juga berlaku apabila bahan dalam bahasa Melayu diterjemahkan ke dalam bahasa ibunda negara lain seperti Rusia, Perancis dan Inggeris. Hal ini membuktikan bahawa bahasa Melayu mampu menjadi bahasa antarabangsa dan sekali gus menjadi bahasa ilmu.

Salleh dan Shuhairimi (2015), telah melakukan kajian tentang bahasa Melayu sebagai bahasa ilmu di institusi pengajian tinggi (IPT). Dapatan kajian menunjukkan bahawa penggunaan bahasa Melayu dalam pengajaran dan pembelajaran di IPT perlu diperkukuhkan dan bukannya mengutamakan bahasa Inggeris. Dalam hubungan ini,

pengkaji merujuk kepada negara maju seperti Jepun dan Jerman yang kekal menggunakan bahasa ibunda negara dalam semua aspek kehidupan. Pengkaji juga berpendapat bahawa bahasa Melayu dapat dipertingkatkan melalui aktiviti penterjemahan, memperkayakan perbendaharaan bahasa Melayu dan melakukan transformasi terhadap sistem pendidikan negara dengan menjadikan bahasa Melayu sebagai bahasa ilmu di IPT.

Penggunaan akses terbuka semakin berkembang di negara Eropah kerana bahan boleh diakses secara percuma dan lebih mudah. Walaubagaimanapun, kebanyakan bahan yang terdapat dalam akses terbuka lebih banyak dalam bahasa asing dan bahan dalam bahasa Melayu pula masih kurang. Oleh yang demikian, aktiviti pendokumentasian dan penyebaran bahasa Melayu melalui teknologi maklumat perlulah diperluaskan.

METODOLOGI

Kajian ini menggunakan kaedah bibliometrik bagi mencapai objektif kajian. Data diperoleh daripada hasil carian menerusi enjin carian Google berdasarkan kata kunci. Data telah dikumpulkan pada 2 Mei 2018 (4:10 petang) dan berakhir pada 2 Mei 2018 (10:20 malam). Masa pencarian data digital perlu direkodkan kerana rekod bilangan bahan digital sentiasa mengalami perubahan akibat pertambahan bahan yang dimuat naik. Oleh itu, jumlah data kemungkinan berbeza sekiranya tarikh dan masa akses berbeza.

Seterusnya, Kortis (2017) mendapati bahawa terdapat tujuh perkara yang menyebabkan hasil yang dipaparkan melalui enjin carian google berbeza, iaitu sejarah carian peribadi, lokasi, peranti yang digunakan, pusat data google, pelayar, masa dan tipo yang merujuk kepada penggunaan bahasa sama ada bahasa Inggeris U.K. atau bahasa Inggeris U. S. atau bahasa lain. Kaedah Boolean menggunakan simbol '+'; '-'; serta pengikat kata (" ") untuk mengawal carian. kajian ini menggunakan dua kata kunci digunakan iaitu:

1. "Bahasa Melayu"
2. "Bahasa Melayu"+"Malaysia"

Kajian ini bertujuan untuk memeriksa jumlah bahan yang diperoleh menggunakan dua kata kunci yang telah dikenal pasti dan seterusnya mendapatkan kaitan antara akses terbuka dengan pemertabatan bahasa Melayu. Hasil carian yang terkumpul akan dianalisis mengikut kandungan yang terdapat di dalam setiap kata kunci . Selain itu juga, pembahagian kategori juga dilakukan mengikut kesesuaian dalam kajian ini daripada kandungan yang diperolehi.

DAPATAN DAN PERBINCANGAN

Kandungan Dalam Akses Terbuka Berdasarkan Kepada Kata Kunci

Terdapat beberapa enjin carian yang dapat digunakan secara 'percuma' bagi mengakses maklumat. Beberapa enjin carian yang sering digunakan adalah *Google*, *Bing*, *Yahoo*, *Ask.com*, *AOL.com*, *Baidu* dan lain-lain. Namun enjin carian Google lebih popular kerana Laman *Google* dikatakan sangat mudah, senang digunakan dan muat naik yang cepat menggunakan kata kunci (Keyword Performance, 2018). Enjin carian yang popular di dunia ini dimiliki oleh sebuah syarikat multinasional yang diasaskan oleh Larry Page dan juga Sergey Brin (Buletin ICT Negeri Melaka, 2014). Kehadiran *Google* sebagai alat untuk mencari maklumat dibantu oleh penawaran aplikasi yang lain seperti *Google Maps*, *Google Translate*, *Google Images*, *Google Books*, *Google Scholar*, *Google News* dan pelbagai lagi aplikasi Google menjadikannya lebih diminati.

Jadual 1: Jumlah hasil carian berdasarkan kata kunci.

Kata Kunci	Jumlah hasil carian
“Bahasa Melayu”	11,500,000
“Bahasa Melayu “+”Malaysia”	1,460,000

Daripada Jadual 1 di atas, jumlah carian yang menggunakan kata kunci “bahasa Melayu” adalah sebanyak 11,500,000 sitasi. Jumlah carian ini merangkumi 3 jenis pautan iaitu laman web, Blog dan PDF. Jadual 2 di bawah menunjukkan contoh hasil carian yang menggunakan kata kunci bahasa Melayu.

Jadual 2: Contoh hasil carian menggunakan kata kunci “Bahasa Melayu”.

Bil.	Jenis pautan	Contoh Hasil Carian
1.	Laman Web	<ol style="list-style-type: none">1. Bahasa Melayu - Wikipedia Bahasa Melayu, ensiklopedia2. Kamus Bahasa Melayu - Carian Umum3. The Malay Language (Bahasa Melayu) - YouTube4. BAHASA MELAYU BAHASA ILMU - Utama - Utusan Online5. Bahasa Melayu & Linguistik - Universiti Brunei Darussalam
2.	PDF	<ol style="list-style-type: none">1. Sejarah perkembangan perancangan Bahasa Melayu2. tahap penggunaan bahasa melayu dan bahasa inggeris3. CABARAN DAN PROSES PEMANTAPAN BAHASA MELAYU4. Teori Chomsky dan Cabaran Bahasa Melayu (PDF5. TERJEMAHAN HADITH NABI S.A.w KE DALAM BAHASA
3.	Blog	<ol style="list-style-type: none">1. 37 Ejaan Sebenar Perkataan Bahasa Melayu Yang Selalu2. Pelajaran bahasa untuk penutur bahasa Melayu3. seminar antarabangsa linguistik dan kebudayaan ...

Antara pautan bagi laman web ialah Wikipedia Ensiklopedia Bebas, Kamus, Berita dan Akhbar *Online* dan *YouTube*. Dalam laman web *Wikipedia* Ensiklopedia Bebas terdapat maklumat tentang sejarah bahasa Melayu dan bidang bahasa Melayu yang lain. Dalam pada itu juga, di bawah pautan yang sama terdapat penyediaan laman web Kamus bahasa Melayu (Pusat Rujukan Persuratan Melayu) yang dimiliki oleh Dewan Bahasa dan Pustaka, Kamus Oxford Dictionary dan juga Kamus Sederhana Bahasa Melayu. Kesemua kamus ini menyediakan terjemahan dari segi makna istilah dan juga terjemahan istilah bahasa Melayu ke dalam bahasa Inggeris. Laman web Berita dan Akhbar *Online* ialah Berita, Utusan *Online*, *Mstar*, Malaysia Kini dan juga Harakah. Laman web berita ini terkandung berita-berita mengenai isu terkini bahasa Melayu.

Selain itu, kajian ini memfokuskan kepada pautan dalam bentuk PDF yang mengandungi bahan-bahan seperti prosiding, artikel, kertas kerja, tesis dan buku. Walaupun begitu, bahan-bahan ilmiah ini merangkumi semua penulisan dalam bahasa Melayu, bahasa Indonesia, Brunei Darussalam, Singapura dan negara-negara lain yang minoritinya menggunakan bahasa tersebut. Hal ini demikian kerana bahan-bahan tersebut ditandai oleh kata kunci “Bahasa Melayu” dan dapat dikesan sebahagian daripada sumber bahan bahasa Melayu. Di samping itu, pautan pada format PDF ini juga dapat dilihat dalam bentuk bahan yang diterjemahkan ke dalam bahasa lain. Bahan tersebut termasuklah al-Quran dan buku yang ditulis dalam bahasa Cina dan kemudiannya diterjemahkan ke dalam bahasa Melayu.

Manakala, pautan pada laman blog pula mengandungi bahan berbentuk pengajaran dan pendidikan dalam bahasa Melayu. Ini termasuklah maklumat mengenai istilah-istilah bahasa Melayu yang mengelirukan, kaedah berkomunikasi dalam bahasa Melayu dan pengiklanan mengenai Seminar Antarabangsa Linguistik. Dalam halaman kaedah berkomunikasi misalnya pengguna mendapat maklumat asas mengenai istilah bahasa Melayu yang asas untuk memudahkan mereka bertutur. Seterusnya pengguna akan mendapa, barulah kepada peringkat seterusnya dan akhirnya kepada ayat yang lebih kompleks dalam bahasa Melayu. Dalam blog ini juga, tersedia pengiklanan Seminar Antarabangsa Linguistik iaitu merangkumi kajian-kajian dalam bidang bahasa, sastera dan budaya Melayu yang boleh disertai oleh ahli akademik, penyelidik dan pelajar secara terbuka

Bagi hasil carian kata kunci “Bahasa Melayu ”+“Malaysia” pula, jumlah hasil carian ialah sebanyak 1,460,000 sitasi iaitu berlaku perbezaan yang ketara dengan jumlah hasil carian bagi kata kunci “Bahasa Melayu” iaitu sebanyak 10,040,000 sitasi. Hal ini berkemungkinan bahawa “Bahasa Melayu”+“Malaysia” telah dihadkan daripada hasil dapatan sebelumnya yang menggunakan kata kunci “Bahasa Melayu” sahaja. Kandungan yang terdapat dalam jumlah hasil carian tersebut ialah merangkumi 3 jenis pautan iaitu pautan laman web, PDF dan Blog. Walaupun terdapat persamaan kategori dengan jumlah hasil carian kata kunci “Bahasa Melayu”, namun terdapat beberapa perbezaan kandungan di dalamnya iaitu:

Jadual 3: Contoh hasil carian menggunakan kata kunci “Bahasa Melayu”+ “Malaysia”.

Bil	Jenis Pautan	Contoh Dokumen/Bahan
1.	Laman Web	<ol style="list-style-type: none"> 1. Bahasa Malaysia - Wikipedia Bahasa Melayu, ensiklopedia bebas 2. Kamus Bahasa Melayu - Carian Umum 3. 'Malu Orang Malaysia Tak Fasih Bahasa Melayu' - Berita Semasa 4. The Malay Language (Bahasa Melayu) - YouTube 5. Malay Dictionary & Translations Oxford Dictionaries 6. BAHASA MELAYU (EDISI LENGKAP) TAFSIR FI ZILALIL QURAN
2.	PDF	<ol style="list-style-type: none"> 1. Penggunaan Bahasa Melayu dalam Pengurusan dan Pentadbiran 2. Cabaran Dan Reaksi Pelaksanaan Bahasa Kebangsaan Dalam ... 3. Pendaualatan bahasa melayu sebagai bahasa kebangsaan dan 4. PENGUASAAN ASAS MEMBACA BAHASA MELAYU MELALUI ... 5. PENGGUNAAN BAHASA IBUNDA SECARA ... - ResearchGate
3.	Blog	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kelonggaran Syarat Lulus Bahasa Melayu (BM) di Peringkat Sijil 2. Lingually Speaking: -kan and 'kan in Spoken Bahasa ...

Hasil carian kata kunci “Bahasa Melayu”+“Malaysia” mengandungi laman web Wikipedia Ensiklopedia Bebas, Kamus, Berita dan Akhbar *Online*, *YouTube* dan juga terjemahan. Dalam laman web Wikipedia Ensiklopedia Bebas, perkara yang dibincangkan lebih berfokuskan kepada sejarah bahasa Melayu, bahasa Malaysia dan sejarah Malaysia. Terdapat 4 laman web Wikipedia yang membahaskan perkara tersebut. Selain itu, terdapat berita dan akhbar online seperti Utusan *Online*, Berita Harian *Online* dan juga Sinar Harian *Online*. Perkara yang terkandung dalam akhbar ini kebanyakannya mengenai isu-isu semasa bahasa Melayu, bahasa Malaysia dan juga tentang negara Malaysia. Dalam pada itu, terdapat juga laman web kamus seperti *My Dictionary Online Tradition* dan Kamus bahasa

Melayu. *My Dictionary Online Tradition* merupakan kamus yang bertujuan mencari makna bahasa Inggeris ke dalam bahasa Melayu dan sebaliknya.

Bagi pautan pada format PDF pula, terdapat beberapa pautan yang menyediakan akses kepada e-jurnal seperti *Sciences Direct*, *My Jurnal*, USIM, UPSI, *e-journal UKM*, *e-journal UM* dan *Research Gate*. Artikel jurnal yang terkandung dalam tapak laman web ini berdasarkan kepada kata kunci “Bahasa Melayu”+“Malaysia” yang dikesan pada artikel, kandungan yang ditulis dalam bahasa Melayu dan juga dari segi tajuk yang menggunakan perkataan bahasa Melayu. Hal ini menunjukkan bahan yang dapat diakses secara terbuka disediakan oleh laman institusi berkenaan kepada pengguna. Bahan-bahan ini kebanyakannya disediakan dalam bentuk PDF kepada pengguna dan ada beberapa jurnal yang diberikan dalam bentuk penuh kesemua artikel dalam jurnal mengikut terbitan tahun berkenaan.

Seterusnya, pada pautan laman blog pula mengandungi maklumat mengenai bidang bahasa Melayu dan kepentingannya dalam memohon pekerjaan. Sebagai contoh, terdapat laman blog yang menjelaskan mengenai penggunaan imbuhan -kan dalam tatabahasa Melayu. Namun begitu, perkara ini dijelaskan dalam bahasa Inggeris. Hal ini sebenarnya memberikan peluang kepada masyarakat luar untuk memahami penggunaan imbuhan -kan dalam bahasa Melayu. Selain itu, terdapat juga laman blog yang menerangkan syarat lulus bahasa Melayu dalam melantik pegawai perubatan. Sehubungan dengan itu, pelajar sekolah di peringkat Sijil Penilaian Malaysia haruslah mendapat keputusan sekurang-kurangnya lulus dalam kertas bahasa Melayu bagi memohon jawatan dalam sektor kerajaan.

Kesimpulannya, bahan ilmiah bahasa Melayu masih kurang dalam enjin pencarian *Google*. Berdasarkan kepada jumlah data hasil carian tersebut, walaupun bahan bahasa Melayu sebanyak 11,500,000, namun daripada jumlah tersebut, kata kunci “Bahasa Melayu”+“Malaysia” hanya berjumlah 1,460,000 yang menunjukkan perbezaan ketara jumlah bahan yang terdapat dalam bahasa Melayu. Dalam pada itu, kandungan yang terdapat berdasarkan hasil kata kunci lebih kurang sama kedua-duanya melainkan pada bahan-bahan ilmiah yang dapat diakses secara terbuka iaitu jumlah hasil kata kunci “Bahasa Melayu”+“Malaysia” lebih banyak berbanding jumlah hasil kata kunci “Bahasa Melayu”. Walaubagaimanapun, bahan-bahan ilmiah tersebut masih kurang berdasarkan kepada artikel yang ditulis dalam bahasa Melayu. Oleh sebab itu, kajian ini penting dalam memahami hubungan antara akses terbuka dengan pemartabatan bahasa Melayu.

Hubungan Antara Akses Terbuka Dengan Pemartabatan Bahasa Melayu

Akses terbuka membolehkan bahan diakses secara percuma. Berdasarkan kajian-kajian yang telah dilakukan Harnad dan Brody (2004), menyimpulkan bahawa bahan yang dapat diakses secara terbuka mengalami peningkatan bukan sahaja di segi akses tetapi juga bekalan bahan kerana pengarang meletakkan bahan mereka diakses terbuka bagi membolehkan bahan dirujuk. Oleh sebab terdapat terlalu banyak bahan sama ada cetak atau digital maka lumrahnya bahan yang mudah diperoleh atau diakses akan mendapat perhatian daripada pembaca. Rentetan daripada carian *Google* berdasarkan kata kunci, secara umumnya didapati bahan-bahan berbahasa Melayu masih kurang dari segi kemudahan pautan Internet Malaysia. Pada hari ini, setiap lapisan masyarakat di negara sudah memiliki kemudahan gadget yang mampu dibawa ke mana sahaja dan dapat mengakses internet dengan begitu mudah. Bahkan, semua agensi kerajaan dan swasta di Malaysia khususnya sekolah dan institusi pengajian tinggi mempunyai sambungan Internet yang membolehkan pencarian maklumat dilakukan dengan lebih pantas dan cepat. Namun begitu, semua carian

di internet menggunakan kata kunci dan penggunaan kata kunci bahasa Melayu digunakan dalam pelbagai carian daripada bahan yang umum sehinggalah bahan yang bersifat ilmiah.

Antara hubungan akses terbuka dengan pemartabatan bahasa Melayu ialah akses terbuka sebagai wadah penyebaran ilmu bahasa Melayu di serata dunia. Dalam hal ini, penyebaran ilmu selalunya berlaku apabila bahan penyelidikan itu diterbitkan dan disebarluaskan. Menurut Chew, Kamsiah dan Ch'ng (2016), antara kepentingan akses terbuka ini adalah sebagai bahan penerbitan yang dapat diberikan secara percuma dan bebas penggunaannya kepada masyarakat. Bahan-bahan terbitan dalam pelbagai bidang yang ditulis dalam bahasa Melayu dapat diberikan kepada masyarakat dalam dan luar negara tanpa ada sekatan bayaran dan kepenggunaan dalam menggunakannya. Dalam hal ini, sebenarnya akses terbuka menjadi wadah penyebaran tersebut. Sekatan yang dimaksudkan ialah apabila pengkaji, penyelidik atau ahli akademik memasukkan penulisan mereka ke dalam akses terbuka, secara tidak langsung pengguna dapat menggunakannya tanpa dikenakan bayaran atau keterhadan penggunaannya.

Jadi di sini, bahan bahasa Melayu dapat diakses oleh seluruh masyarakat dunia. Masyarakat dunia dapat mempelajari bahasa Melayu dan bidang-bidang tertentu yang ditulis dalam bahasa Melayu tanpa mereka sedari. Hal ini sebenarnya memberikan kebaikan dalam proses memartabatkan bahasa Melayu sendiri. Apabila bahasa Melayu telah digunakan dalam bidang ilmu di luar negara, bahasa Melayu sudah berupaya menjadi bahasa ilmu. Selain itu, bahasa Melayu juga dapat menambahkan bilangan penuturnya apabila masyarakat luar mempelajari bahasa ini. Sebagai contoh, negara Korea sendiri misalnya telah mengambil pelbagai inisiatif dalam memperkembangkan bahasa dan budayanya dengan menggunakan teknologi. Oleh sebab itu, bahasa Melayu seharusnya mengambil peluang dalam memastikan bahasa ini terus berkembang ke persada antarabangsa.

Sehubungan dengan itu, dalam memperkatakan tentang perkongsian sumber ilmu dalam akses terbuka, bahasa Melayu seharusnya diberikan peluang tersebut oleh ahli akademik dalam menyetangkannya di peringkat yang lebih tinggi. Jika, bangsa Melayu sendiri tidak yakin akan keupayaan bahasa Melayu dalam perantaraan bidang ilmu, maka janganlah mengharapkan bahasa ini mampu setanding dengan bahasa dunia yang lain. Bahasa Melayu sewajarnya berada di kedudukannya yang tersendiri dalam bidang akademik dan tidak boleh dinafikan keupayaannya sebagai bahasa ilmu walaupun di peringkat antarabangsa. Rentetan daripada itu, tanggungjawab ini haruslah dilaksanakan oleh semua masyarakat di negara ini tidak mengira latar belakang bidang pendidikannya.

Selain itu, hubungan lainnya juga ialah akses terbuka sebagai perkongsian sumber ilmu bahasa Melayu antara institusi akademik dan perpustakaan. Hal ini sebenarnya menunjukkan berlakunya peminjaman antara institusi terhadap bahan ilmiah mengikut keperluan institusi tersebut. Baich (2015), telah menjelaskan bahawa akses terbuka merupakan salah satu perkongsian sumber penting di institusi perpustakaan. Akses terbuka membantu perpustakaan mengatasi masalah kekurangan bahan. Dengan sumber yang terhad dan harga langganan jurnal yang meningkat kebanyakan perpustakaan tidak mampu untuk melanggan semua bahan bagi keperluan universiti. Jika bahan bahasa Melayu tidak dikenakan sebarang sekatan atas penggunaannya, sebenarnya secara tidak langsung tidak berlakulah perpustakaan kekurangan bahan. Di sini dapat dilihat hubungan akademik antara sesebuah institusi dengan institusi lain berlaku.

Tamsilnya bagi perkongsian sumber ini, boleh dijelaskan apabila sesuatu pusat pengajian tinggi seperti Universiti di Netherland kekurangan bahan ilmiah atau kajian Melayu, mereka boleh mendapatkannya melalui akses terbuka daripada mana-mana universiti di Malaysia yang menerbitkan bahan tersebut. Hal ini menunjukkan perkongsian sumber berlaku, dan universiti di Malaysia juga boleh meminjam bahan-bahan sejarah Melayu yang di simpan di Netherland. Ini sebenarnya menguntungkan bagi kedua-dua pihak dan bidang ilmu dapat disebar tanpa perlu ada sekatan. Dalam pada itu, bidang-bidang yang menggunakan bahasa Melayu juga dapat diakses oleh universiti luar negara dan dibaca samada diterjemahkan ataupun tidak, maka proses pembelajaran bahasa Melayu itu berlaku. Dalam menjelaskan perkara tersebut, Fauzilahyatun (2011), menyatakan bahawa kegiatan penterjemahan ilmu yang berlaku terhadap bahasa Melayu kepada bahasa asing sebenarnya menunjukkan dominasi ilmu serta memperkasakan bahasa Melayu itu sendiri. Bahan bahasa Melayu dapat diterjemah ke dalam bahasa Inggeris, Perancis, Rusia dan Belanda.

Hubungan yang lain juga dalam pemertabatan bahasa Melayu ialah akses terbuka sebagai simpanan bahan bahasa Melayu dalam pangkalan data sepanjang zaman. Mengekalkan sesuatu harta intelek bukanlah sesuatu perkara yang mudah kerana ianya boleh rosak, lupus dan hilang seperti mana kebanyakan manuskrip Melayu lama. Menurut Teo (2009), kehilangan bahasa boleh terjadi kepada dua peringkat iaitu pada tahap individu serta pada peringkat masyarakat dan inilah yang dibimbangkan berlaku dalam masyarakat globalisasi ini. Namun begitu, akses terbuka telah membuktikan bahawa dengan mengarkibkan bahan penulisan ke dalamnya, bahan tersebut tidak akan pernah hilang dan tamat riwayatnya. Hal ini kerana selagi manusia dapat melayari Internet, bahan ilmiah ini dapat diakses walaupun setelah sekian lama masa berlalu. Bertepatan dengan kata-kata “ takkan Melayu hilang di dunia” seharusnya diusahakan sama dalam bidang ilmu. Mengarkibkan bahan ilmu bahasa Melayu sebenarnya satu cara dalam mengangkat bahasa Melayu sebagai bahasa ilmu sepanjang zaman. Hal ini kerana bahasa Melayu tidaklah hanya boleh diharapkan kepada penuturnya sahaja malahan ianya perlu dijelmakan dalam bentuk ilmiahnya seperti penulisan dalam bidang tertentu. Dengan adanya bahan berbahasa Melayu dalam akses terbuka, bahasa ini akan kekal selamanya dalam repositori ataupun ruang simpanan dalam alam maya.

Menurut Nor Hashimah (2006), kajian yang telah dilakukan dengan penat lelah dan juga menggunakan kos yang tinggi seharusnya menjadi penyumbang kepada perkembangan dalam sesuatu bidang ilmu. Hal ini kerana geran-geran kerajaan yang digunakan oleh penyelidik atau pengkaji seharusnya di kembalikan kepada masyarakat awam dalam bentuk ilmu dan maklumat kerana ianya merupakan tanggungjawab sosial yang harus dilaksanakan. Sehubungan dengan itu, hasil dapatan daripada kajian yang dilakukan oleh penyelidik dapat disebarluaskan lebih-lebih bahan berbahasa Melayu bagi kefahaman masyarakat di negara ini terutamanya dan menjadi panduan bagi masyarakat luar. Dalam memperincikan perkara ini, bahasa Melayu yang digunakan dalam sesuatu bidang dapat diakses oleh masyarakat luar dan generasi yang bakal datang tanpa ada pengekangan tarikhnya. Misalnya, bidang sains yang ditulis dalam bahasa Melayu pada zaman kini dapat diakses oleh generasi pada masa akan datang walaupun setelah sekian lama penulisan. Nah, di sini menunjukkan rekod bahasa Melayu pernah menjadi bahasa ilmu satu ketika dahulu dan menjadi rujukan pada zaman tersebut! Kewajaran ini sebenarnya menunjukkan kepentingan akses terbuka dalam bahasa Melayu secara amnya. Dalam pada itu, masyarakat luar pun tidak boleh menafikan kedudukan bahasa Melayu sebagai bahasa ilmu jika rekod-rekod tersebut

dirujuki. Ini sebenarnya menjadi penanda aras kepada kedudukan bahasa Melayu dalam masyarakatnya. Jika dalam rekod hasil pencarian menunjukkan bahan bahasa Melayu mempunyai jumlah yang banyak, ianya menunjukkan tahap kedudukan harta intelek masyarakatnya. Oleh sebab itu, mengarkibkan bahan dalam akses terbuka merupakan kaedah terbaik dalam meletakkan bahasa Melayu dengan selayaknya.

Hubungan antara akses terbuka dengan pemartabatan bahasa Melayu ialah akses terbuka sebagai kayu ukur kepada kewibawaan penyelidik dan kualiti bahan terbitan Bahasa Melayu. Menurut Roosfa (2011) kewibawaan ahli akademik Melayu itu dapat di kesan melalui kerja-kerja penyelidikan dan penerbitannya. Berdasarkan kepada perkara ini, semakin banyak bahan yang diterbitkan dalam bahasa ini bermakna semakin berwibawa penuturnya. Hal ini kerana bahan yang diterbitkan di dalam akses terbuka, dapat dinilai oleh masyarakat dan golongan profesional yang lain. Abrizah, Mohd Hilmi dan Norliya (2015), menjelaskan bahawa motivasi kepada mengarkibkan bahan dalam akses terbuka ialah menunjukkan kewibawaan dalam penyelidikan yang dilakukan. Artikel ilmiah tersebut akan lebih berkualiti apabila dihasilkan dengan penuh rasa tanggungjawab dan kewibawaan penulis sebelum artikel ilmiah itu diterbitkan. Kualiti di sini bermaksud artikel tersebut bebas daripada sebarang plagiat atau penerbitan yang berulang. Selain itu juga, proses penyelidikan yang dijalankan berdasarkan kepada dapatan yang boleh dipercayai kesahihannya. Dalam pada itu, sesuatu artikel yang dapat diakses secara terbuka ini akan lebih selamat kerana jenayah akademik lebih mudah untuk di kesan.

Oleh sebab itu, bahan-bahan bahasa Melayu seharusnya diterbitkan dalam bentuk digital bagi memastikan kualiti bahan tersebut apabila disebarkan. Dalam pada itu juga, sebenarnya kewibawaan penyelidik di negara ini untuk menulis dalam bahasa Melayu lebih terpancar jika mereka sentiasa menggunakan bahasa Melayu sebagai bahasa penulisan ilmiah mereka. Dalam hal ini, usaha dan inisiatif haruslah diambil oleh ahli akademik untuk cuba menerapkan penggunaan bahasa Melayu dalam bidang kepakaran mereka. Menurut Zaini (2007), di peringkat antarabangsa, bahan ilmiah bahasa Melayu telah diterima sejak sekian lama dalam pelbagai bidang. Hal ini sebenarnya membuktikan kedudukan sebenar bahasa Melayu dalam penulisan ilmiah di peringkat dunia. Dengan akses terbuka, para ahli akademik tidak seharusnya takut untuk menulis dalam bahasa Melayu kerana bahan yang didigitalkan dan dapat diakses secara terbuka memberikan peluang kepada masyarakat luar untuk membuat terjemahan ke dalam bahasa ibunda mereka. Hal ini akan menjadikan ilmu bahasa Melayu itu terus berkembang dan dapat menjadi rujukan kepada mereka untuk lebih mengenali bahasa dan dunia Melayu.

Harta intelek bahasa Melayu seharusnya menjadi rujukan dan panduan dalam meneliti bangsa Melayu. Jika bahasa Melayu diletakkan sebagai bahasa ilmu sifatnya, maka bahasa ini sewajarnya menjadi bahasa perantaraan dalam bidang-bidang lain walaupun diterbitkan di luar negara. Hal ini kerana bahasa Melayu menjadi lambang kepada sebuah negara bangsa yang pernah terkenal pada ketika dahulu. Berdasarkan kepada beberapa keperluan semasa dalam pendidikan, bahasa Melayu perlu menjadi bahasa yang diutamakan dalam penulisan dan diakses secara terbuka bahan tersebut dalam mengekalkannya sebagai ilmu sepanjang zaman. Oleh yang demikian, kedudukan bahasa Melayu dalam teknologi maklumat seharusnya setanding dengan bahasa asing yang lain. Hal ini kerana bahasa Melayu sebenarnya sudah layak untuk diketengahkan kepada masyarakat luar sebagai antara pilihan bahasa yang harus dipelajari di dunia.

KESIMPULAN

Secara keseluruhannya, berdasarkan jumlah hasil pencarian menggunakan kata kunci, bahasa Melayu perlu bergerak seiring dengan pangkalan data enjin pencarian *Google* yang mempunyai jumlah tertinggi penggunaannya dalam mencari sesuatu perkara atau bahan ilmu di Internet. Oleh sebab itu, bahasa Melayu haruslah diletakkan kedudukannya yang selayaknya oleh penyelidik, pengkaji dan ahli akademik dalam penulisan ilmiah mereka. Dalam meniti arus kemodenan ini, bahasa Melayu tidak seharusnya dipinggirkan daripada mengejar kemajuan teknologi semata-mata, tetapi bahasa Melayu haruslah dimanfaatkan sebaik mungkin dalam semua bidang bagi merealisasikan peranannya sebagai bahasa antarabangsa.

Di negara-negara maju, akses terbuka dimanfaatkan dengan sebaik mungkin dalam menyebarkan bahan ilmiah untuk masyarakatnya. Chew, Kamsiah dan Ch'ng (2016) dalam kajian mereka menunjukkan bahawa negara-negara Eropah telah mendahului dari segi bilangan repositori iaitu sebanyak 1359 (44.6%) jauh meninggalkan Asia iaitu 609 (20.0%) diikuti oleh Amerika Utara, Amerika Selatan dan Afrika. Oleh sebab itu, Jika bahasa Melayu ingin diletakkan setanding dengan bahasa-bahasa antarabangsa yang lain, maka bahasa ini sewajarnya menjadi bahasa perantaraan dalam bidang-bidang lain walaupun diterbitkan di luar negara. Hal ini kerana bahasa Melayu menjadi lambang kepada sesebuah negara bangsa yang pernah terkenal pada ketika dahulu. Berdasarkan kepada beberapa keperluan semasa dalam pendidikan, bahasa Melayu perlu menjadi bahasa yang diutamakan dalam penulisan dan dapat diakses secara terbuka bahan tersebut dalam mengekalkannya sebagai bahan ilmu sepanjang zaman.

Pengaplikasian teknologi akses terbuka ke dalam bahan-bahan bahasa Melayu sebenarnya memudahkan akses kepada bahan tersebut. Bertepatan dengan dunia di hujung jari, masyarakat dapat menjimatkan masa dan wang apabila tidak perlu ke perpustakaan atau ke kedai buku bagi mendapatkan bahan-bahan dalam bahasa Melayu sebagai rujukan. Dengan menggunakan beberapa kata kunci di enjin carian *Google* pengguna dapat mengakses bahan yang diinginkan. Selain itu, manfaat kepada pengarang yang menyebarkan bahan ilmiah mereka melalui akses terbuka dapat meningkatkan lagi indeks sitasi bahan yang diterbitkan itu. Hal ini sebenarnya, menunjukkan kepentingan dan keperluan bahan yang diterbitkan itu sebagai rujukan kepada masa

Oleh sebab itu, akses terbuka merupakan satu platform dalam mengangkat peranan tersebut supaya bahasa Melayu ini setaraf dengan bahasa Inggeris yang diguna pakai bahasanya oleh majoriti penduduk dunia dalam bidang ilmu. Jika bahasa Inggeris ini mampu memenuhi bidang-bidang akademik di dunia, mengapa bahasa yang dikatakan bahasa kelima di dunia dari segi jumlah penuturnya ini tidak mampu diangkat ke peringkat antarabangsa. Kedudukan sebenar bahasa Melayu bukanlah sekadar menjadi pertuturan bahasa harian oleh masyarakat di Malaysia, malahan ianya telah lama dinobatkan sebagai bahasa ilmu dalam penulisan kitab-kitab lama dalam perkembangan sejarah. Namun, apa yang lebih penting ialah bahasa Melayu pada hari ini. Jadi, inilah masanya untuk menjadikan bahasa tercinta ini dikenali oleh masyarakat dunia sebagai bahasa antarabangsa.

BIODATA

Mohammad Zakuan Mohd Fadzil, pelajar master sastera (Bahasa Melayu) Jabatan Bahasa Melayu, Fakulti Bahasa Moden dan Komunikasi, Universiti Putra Malaysia. Email: zakuan.dbp@gmail.com

Jama'yah Zakaria, pensyarah kanan Jabatan Bahasa Melayu, Fakulti Bahasa Moden dan Komunikasi, Universiti Putra Malaysia. Email: jamayah@upm.edu.my

Norazlina Mohd Kiram, pensyarah kanan Jabatan Bahasa Melayu, Fakulti Bahasa Moden dan Komunikasi, Universiti Putra Malaysia. Email: noraz@upm.edu.my

RUJUKAN

- Abrizah, A., Mohd Hilmi, & Norliya Ahmad Kassim. (2015). Resource-sharing through an interinstitutional repository: Motivations and resistance of library and information science scholars. *The Electronic Library*, 33, 730-748.
- Awang Sariyan. (2010). *Pemertabatan bahasa kebangsaan dalam pembinaan negara bangsa*. Syarahan Bahasa Anjuran Dewan Bahasa Dan Pustaka Wilayah Timur Dan IPG Tengku Ampuan Afzan 25 Februari 2010, Kuala Lipis, Pahang.
- A. Aziz Deraman. (2000). *Tamadun Melayu dan pembinaan Bangsa Malaysia*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa Dan Pustaka.
- Buletin ICT Negeri Melaka. (2014). *Apakah itu Google*. Melaka, 4-5.
- Chew Bee Leng, Kamsiah Mohd Ali, & Ch'ng E. H. (2016). Open access repositories on open educational resources: Feasibility of adopting the japanese model for academic libraries. *Asian Association of Open Universities Journal*, 11, 35-49.
- Baich, T. (2015). Open access: Help or hindrance to resource sharing. *Interlending & Document Supply*, 43, 68-75.
- Bailey Jr., C. W. (2006). *What is open access?*. Retrieved from <https://www.google.com/search?ei=V3VNWvDnEpGSvQSRk7i4Bg&q=What+Is+Open+Access+pdf&oq=What+Is+Open+Access+pdf&gs>
- Fabián, O. (2013). Open access in the Czech Republic: An overview. *Library Review*, 62(4/5), 211-223. doi: <https://doi.org/10.1108/LR-09-2012-0096>
- Fauzilahyatun Mustafa. (2011). Bahasa Melayu kini. *Dewan Bahasa*, 11(4), 6-9.
- Harnad, S., & Brody, T. (2004). Comparing the impact of open access (OA) vs. non-OA articles in the same journals. *D-Lib Magazine*, 10(6).
- Jaafar Jambi. (2008). Cabaran dan proses pemantapan Bahasa Melayu. *Jurnal Pengajian Melayu*, 19, 68-90.
- Schöpfel. (2014). Open access and document supply. *Interlending & Document Supply*, 42(4), 187-195. doi: <https://doi.org/10.1108/ILDS-10-2014-0049>
- Keyword Performance. (2018). *Why is Google so popular?*. Retrieved from <http://www.keywordperformance.com/google-popular-2/>
- Kortis, M. (2017). *7 reasons why Google search results are different from rank trackers*. Retrieved from <https://mangoools.com/blog/reasons-why-google-search-results-are-different-from-rank-trackers/>
- Ku Hasnita Ku Samsu, Adlina Ab Halim, & Mohd Hafiz Sulaiman. (2013). Keupayaan Bahasa Melayu di persada antarabangsa. *International Journal of The Malay World and Civilisation*, 1(1), 55-65.
- Toong-Tjiek, L. (2013). *Open access dan perguruan tinggi Indonesia*. Retrieved from <https://www.researchgate.net/publication/280094625>
- Muhammad Salleh. (2002). Bahasa Melayu dipinggirkan bangsa sendiri, kata sasterawan negara. *MalaysiaKini*. Retrieved from <https://www.malaysiakini.com/news/12542>
- Nor Hashimah Jalaluddin (2006). Budaya penyelidikan dan penerbitan bertamadun: Satu sinergi. *GEMA Online Journal of Language Studies*, 6, 49-64.
- Nor Shah Mohamed. (2001). *Penggunaan Bahasa Melayu dalam dunia informasi, komunikasi dan teknologi (ICT): Isu dan cabaran*. Malaysia: Jabatan Perkhidmatan Awam.
- Noor Suraya Adnan. (2008). *Perubahan bahasa dalam warkah Diraja Melayu: Suatu kajian mengenai surat-surat kepada gabenor dalam tahun 1786-1794 dan 1886-1894* (Tesis, Fakulti Bahasa dan Linguistik, Universiti Malaya, Kuala Lumpur).

- Roosfa Hashim. (2011). Perkembangan Jurnal Ilmiah Melayu dalam Kalangan Melayu Watan. *Jurnal Melayu*, (6), 137-152.
- Salleh Abdul Rashid, & Shuhairimi Abdullah (2015). Mendaulatkan Bahasa Melayu sebagai bahasa ilmu di institusi pengajian tinggi antara kajian dalam pemartabatan Bahasa Melayu. *Journal of Human Development and Communication*, 4, 125–134.
- Suber, P. (2004). *Open access overview*. Retrieved from www.earlham.edu/peters/fos/overview.htm
- Surendra Kumar Sahu, & Satish Kumar Arya. (2013). Open access practices in India. *Library Hi Tech News*, 30(4), 6-12. doi: <https://doi.org/10.1108/LHTN-03-2013-0011>
- Teo Kok Seong (2017). Hebat berbahasa lain, tapi warisan Jawi semakin ‘berkubur’. *Malaysian Digest*. Retrieved from <http://malaysiandigest.com/bahasa-malaysia/653581-video-hebat-berbahasa-lain-tapi-warisan-jawi-semakin-berkubur.html>
- Teo Kok Seong. (2013). *Dialog Bahasa Melayu: Bahasa Melayu sebagai bahasa ilmu tinggi*. Kuala Terengganu: Penerbit UMT.
- Teo Kok Seong. (2009). Bahasa Melayu dan komunikasi dalam dunia globalisasi: Persoalan keupayaan Bahasa Melayu, keutuhan jati diri Bangsa Melayu dan ketakatan budaya Melayu. *Jurnal Bahasa*, 9(1), 100-17.
- Zahuddin Sidek @ Salleh (2010). Penggunaan perisian sumber terbuka (*open source software*) di dalam pembinaan perpustakaan digital dan repositori institusi di Malaysia. *Sekitar Perpustakaan*, 40, 1-11.
- Zaini Ujang. (2007, 26 November). Mengangkasakan penerbitan akademik. *Berita Harian*.